

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

УДК 321.7:323

Фісун О.А.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

УКРАЇНСЬКА НЕОПАТРИМОНІАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ: ФОРМУВАННЯ, СПЕЦИФІКА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу українського політичного режиму після Помаранчевої революції в порівняльній теоретичній перспективі. Особлива увага приділяється наслідкам конституційної реформи 2004 р. і формуванню нового типу політичної системи, а саме неопатримоніальної демократії як стандартної модифікації прем'єр-президентського режиму в умовах клієнтелістського середовища, де головним мотивом політики виступає „пошук ренти”.

Ключові слова: неопатримоніальна демократія, напівпрезиденталізм, патронажно-клієнтарна мережа, пошук ренти

Фісун А.А.

УКРАИНСКАЯ НЕОПАТРИМОНИАЛЬНАЯ ДЕМОКРАТИЯ: ФОРМИРОВАНИЕ, СПЕЦИФИКА И ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ

Статья посвящена анализу украинского политического режима после Оранжевой революции в сравнительной теоретической перспективе. Особое внимание уделяется последствиям конституционной реформы 2004 г. и формированию нового типа политической системы, а именно – неопатримониальной демократии как стандартной модификации премьер-президентского режима в условиях клиентелистской среды, где главным мотивом политики выступает „поиск ренты”

Ключевые слова: неопатримониальная демократия, полупрезидентализм, патронажно-клиентарная сеть, поиск ренты

Fisun O.

UKRAINIAN NEOPATRIMONIAL DEMOCRACY: FORMATION, FEATURES AND TRENDS

The article is devoted to an analysis of Ukraine's political regime change after the Orange revolution in theoretical and comparative perspective. Special attention is paid to the consequences of the 2004 constitutional reform for the formation of a new type of political system, namely, neopatrimonial democracy as a standard modification of the premier-presidential regime in a clientelistic setting, in which rent-seeking is the key motive of politics..

Key words: neopatrimonial democracy, semi-presidentialism, patron-client network, rent-seeking.

Інститут демократії є доволі ефективним в умовах вільної політичної конкуренції, але він стає вкрай неефективним в умовах пріоритету політичних машин, клієнтелізму та неопатримоніалізму. Для свого функціонування демократія вимагає кристалізації „точок неповернення” (тобто „інституційналізації невизначеності”), у рамках яких раціональним вибором усіх гравців стає прийняття демократичних правил гри як найуспішнішої стратегії. Чому ж одні держави успішно закріплюють демократичні практики, а інші ні? Помаранчева революція в Україні 2004 р. і перемога В. Ющенка на президентських виборах уможливили певну демократизацію політичного життя та прийняття нових, прозоріших і рівних правил політичної конкуренції всіма політичними акторами. Реванш В. Януковича та Партії Регіонів у президентській кампанії 2010 р. розглядається як згортання демократії й повернення до напівавторитарних методів правління президента Л. Кучми.

У цьому контексті виникає декілька важливих дослідницьких питань. Чому демократія (поки що) не змогла закріпитися в Україні та (поки що) не пройшла свою „точку неповернення”? Більше того, чи може під час президентства В. Януковича відбутися „повернення” України до „нормальної” родини пострадянських автократій та встановлення авторитарного та/або навіть султаністського [1] режиму? Які фактори визначають розгойдування української політичної системи на своєрідній гойдалці між двома режимними полюсами, а саме, авторитаризму й демократії [2]? Чому Україна не в змозі здійснити режимну консолідацію на жодному з полюсів – за зразком freezing демократичних правил гри в посткомуністичних державах Центральної та Східної Європи або відтворення неконкурентних авторитарних режимів в автократіях пострадянської Євразії?

Для пояснення цього в даній статті висувається ідея, що українську політичну реальність після 2004 р. можна описувати як специфічний гібридний режим неопатримоніальної демократії, яка не є перехідною або проміжною формою, а впливає з конституційної реформи 2004 р., що трансформувала суперпрезиденталізм Л. Кучми у бік прем'єр-президентської моделі [3]. Неопатримоніальна демократія в цьому контексті є нормальною формою функціонування прем'єр-президентського режиму в клієнтальному суспільстві, де головним мотивом

поведінки політичних акторів є „пошук ренти” (rent-seeking). Політичні актори формально конкурують у рамках електоральних механізмів (змагаються за посаду президента та більшість у парламенті), однак сенсом їхньої діяльності є „захоплення держави” (state capture).

Конституційна реформа 2004 р. та її наслідки

У чому полягають причини конституційної реформи 2004 р.? Конституційна реформа 2004 р. і встановлення прем'єр-президентського режиму виразили потреби впливових політико-економічних акторів усіх рівнів (національних магнатів, регіональних босів, автономних сегментів бюрократії та „силовиків”) у частковій зміні правил гри та зниженні ролі голови держави як основного вето-гравця та домінуючого елемента неопатримоніальної вертикалі. У цьому сенсі нові конституційні правила гри здійснили певну „політичну раціоналізацію” системи, включаючи зниження вартості „президентського призу” і ставок президентської гонки. Конституційна реформа 2004 р. ускладнила реалізацію політики „переможець одержує все” і стимулювала кооперацію гравців із спільного розподілу дивідендів політичного поля пропорційно електоральному результату, що створило передумови переходу від монопольного до кооперативного розподілу електоральних вигащів. Крім того, реформа 2004 р., по суті, була однією з умов міжлітнього пакту основних гравців стосовно згоди на проведення 3 туру президентських виборів (тобто „переголосування 2 туру”) і відмови В. Януковича від поста президента на користь В. Ющенка. Всі основні політичні гравці як старої, так і нової політичної команди вбачали в конституційній реформі гарантію від узурпації влади та монополізації дивідендів політичного поля. Конституційна реформа 2004 р. заклала інституціональну можливість розподілу силової та фіскальної влади між конкуруючими політичними центрами, тобто вона уможливила (за певних умов) доступ до приватизації силового ресурсу з боку головних протагоністів.

Постреволюційна Україна 2005-2009 рр. продемонструвала ситуацію розподілу неопатримоніальної клієнтарно-патронажної мережі між двома гравцями: президентом і прем'єром – і формування на цій засаді двох автономних конкуруючих вертикалей:

патронажного президентства В. Ющенка [4] та патронажного прем'єрства Ю. Тимошенко. Можливість „співіснування” двох патронажних вертикалей гарантувалася роздільним контролем різних елементів „силової машинерії” (правоохоронної системи, спецслужб, судової системи), що обопільно блокувало будь-які можливості „силового наїзду” один на одного.

Якщо конституційна реформа 2004 р. виступила передумовою формування неопатримоніальної демократії, то вирішальним фактором її збереження й відтворення стали умови неопатримоніального середовища, а саме корумпованість силової та фіскальної систем неопатримоніальної держави. Саме „іраціональність судочинства, управління й оподаткування” [5, с.175] полегшує їх відносно легкий розподіл між партійними холдингами. У цьому сенсі основою існування неопатримоніальної демократії є „розподіл” (power-sharing) між основними гравцями корупційних можливостей та їхній паритет. Тобто клієнталістські зв'язки та спільний патронажний і корумпований контекст існування правоохоронного блоку й судової системи сприяв і був головною причиною можливості побудови альтернативної клієнтарно-патронажної мережі навколо прем'єра.

Динаміка постреволюційного розвитку України в період 2005-2009 рр. визначалася кількома факторами.

Перший момент. Неможливість побудови нової єдиної (широкої) партії влади у перемігшій „помаранчевій коаліції” на основі НУНС-БЮТ, тобто інституціоналізації та централізації клієнтарно-патронажної мережі навколо президента В. Ющенка. Ключове значення з цього погляду має розкол „помаранчевої коаліції” в Україні восени 2005 р., що унеможливив повернення до моделі консолідації „помаранчевої команди” на основі входження в неопатримоніальну систему патронажу, інтегратором якої був би президент. Саме те, що через внутрішні протиріччя рентоорієнтовані політичні підприємці з „помаранчевого блоку” не змогли створити широку „партію влади”, стало передумовою формування в Україні плюралістичної політичної системи, у якій жодна з груп або сегментів суспільства не мала контрольного пакету влади.

Як можна пояснити причини такого провалу? Чи є це наслідком конституційної реформи 2004 р. та прем'єр-президентської моделі, що гарантує відносну автономію прем'єра, який одержує легітимність НЕ

через кооптацію із клієнтарно-патронажної мережі президента, а від електоральних результатів на партійних виборах? Чому й коли прем'єр-міністр в умовах напівпрезиденталізму має автономію? Відповідь полягає в тому, що це можливо тільки за наявності власного парламентського ресурсу – інституціоналізованої клієнтарно-патронажної мережі, що може завойовувати підтримку на виборах, і більше того, якщо партійний ресурс прем'єра дорівнює або перевищує партійний ресурс президента. В умовах відсутності власної партійної бази президент В. Ющенко для протидії впливу Ю. Тимошенко був змушений кооптувати представників стейкхолдерів Партії Регіонів у виконавчу вертикаль (Р. Богатирьова від „Систем Капітал Менеджмент” і В. Гайдук від „Індустріального Союзу Донбасу” в РНБО) і/або на пост прем'єр-міністра (кабінет Януковича 2006-2007 рр.), на умовах того або іншого пакту („Універсалу єдності”), тобто домовлятися про дотримання певних правил гри та співіснування.

Другий момент. Провал з боку прем'єра створити власну домінуючу партію на основі БЮТу, а саме підкорити регіональні політичні машини Сходу України. БЮТ не вдалося захопити або інтегрувати в піраміду прем'єрської влади регіональні політичні машини, а саме встановити одночасний контроль обласних адміністрацій та облрад/міськрад Сходу України. Конституційна реформа 2004 р. відкрила принципову можливість побудови моделі патронажного прем'єрства – за умови, що прем'єр має дисципліновану та централізовану партійну структуру (формально інституціоналізовану клієнтарно-патронажну мережу), що може розгорнути суперництво з „партією влади” президента або навіть переважати її. Однак можливості створення повномасштабної прем'єрської партії влади були заблоковані з боку президентської адміністративно-бюрократичної вертикалі, а також залишків клієнтарно-патронажної мережі президента (включаючи контроль над елементами силової бюрократії, тобто силовиками), а з іншого боку – неможливістю інтеграції регіональних політичних машин, що перебували під контролем або Партії Регіонів, або президента В. Ющенка.

Дві фази неопатримоніальної демократії

Свого часу А. Лійпгарт слідом за М. Дюверже відзначив, що специфіка Французької V Республіки полягає не в

напівпрезидентіалізмi як деякому гібриді президентіалізму/парламентаризму, а скоріше в чергуванні фаз президентського та парламентського правління залежно від того, чи контролює президент асамблею, чи ні (як за режиму *cohabitation*) [6, с. 122]. Конституційна реформа 2004 р. заклала в Україні передумови розвитку іншого цікавого інституційного гібриду, здатного функціонувати у двох різних фазах: 1) авторитарно-бюрократичної в умовах, коли президент контролює більшість в асамблеї та має прем'єра зі своєї партії, а відповідно, має потенційну можливість монополізації силової/фіскальної вертикалі; 2) конкурентно-демократичної в умовах розподілу клієнтарно-патронажної мережі між двома центрами, що виникає у випадку відсутності контролю над асамблеєю, слабкості президентського партійного ресурсу, та прем'єра, кооптованого з непрезидентського партійного холдингу та/або альтернативної клієнтарно-патронажної мережі.

Однак якщо конституційна реформа заклала інституціональну можливість чергування двох фаз, то що є основою згортання конкурентності в першому випадку та її підтримання в другому? На мою думку, це не стільки формальний прем'єр-президентський формат конституційного режиму *per se* та/або неформальна корумпованість силових правоохоронних/судових структур, скільки спосіб відтворення клієнтарно-патронажної мережі: дійсно, важливим фактором є розвилка між формальною інституціоналізацією у вигляді одного або декількох партійних холдингів, з одного боку, і неформальними відносинами персонального патронажу та індивідуальної кооптації, з іншого.

Ключовим моментом є ступінь інституціоналізації контрольованих сегментів клієнтарно-патронажної мережі, тобто успіх у побудові потужних партійних холдингів, тому що від цього в новому конституційному форматі став залежати результат в електоральній конкуренції, а відповідно, й позиції в міжелітних торгах на посаду прем'єра. Недостатня партійна інституціоналізація клієнтарно-патронажних мереж і структур підтримки президента В. Ющенка стала однією з найбільш важливих причин його нездатності виступити форматором урядової коаліції. Також зазначений фактор у період каденції В. Ющенка завжди обмежував його можливості в просуванні власного прем'єра.

Таким чином, головним новим елементом політичної системи неопатримоніальної демократії та її принциповим агентом виступає партійний холдинг, що агрегує інтереси кількох впливових груп інтересів і веде електоральну боротьбу за голоси виборців, а відповідно, і – в остаточному підсумку – доступ до розподілу рентодобувних позицій в державній машині та вертикалі виконавчої влади. Структура організації та діяльності партійного холдингу визначається переплетінням раціональних і неформальних норм і практик. З одного боку, існує формальна партійна організація, включена в систему електоральної демократії та принципів конкуренції з іншими холдингами, з іншого – відтворюються неопатримоніальні засоби конвертації влади та власності, а також клієнтарно-патронажні практики розвитку партійної організації. Партійні холдинги як агрегатори політико-економічних інтересів різних сегментів клієнтарно-патронажних мереж ідуть на зміну традиційним способам кооптації їхніх членів у владні структури через персональні відносини та лояльність лідерів держави (мажоритарні депутати Л. Кучми). Фактично партійні холдинги є політичними машинами із завоювання рентодобувних елементів системи державного управління. Вони вирішують проблему „довіри” та зниження транзакційних витрат усередині пулу політичних інвесторів.

Отже, якщо в класичному неопатримоніальному режимі сенс політичного процесу полягав у боротьбі рентоорієнтованих акторів за доступ до клієнтарно-патронажної мережі, у центрі якої перебував лідер держави, то в неопатримоніальній демократії доступ до ресурсних позицій у виконавчій вертикалі та державній машині визначається в процесі електоральної конкуренції організованих у вигляді партійних холдингів клієнтарно-патронажних груп стейкхолдерів. Привласнення ресурсів і розділ дивідендів політичного поля залежить від вибору мас і визначається формально раціональними правилами.

Перспективи неопатримоніальної демократії після президентських виборів 2010 року

Підведемо деякі підсумки нашого аналізу. Цикл постреволюційних парламентських виборів 2006-2007 рр. та президентських виборів 2004 і 2010 рр. фактично закріпив багатополосну систему української неопатримоніальної демократії, в якій у

режимі динамічного коливання діє декілька приблизно рівних за впливом загальнонаціональних політичних холдингів, що спираються на автономні групи інтересів. Природа української політичної системи залишається орієнтованою не на виробництво „загального блага”, а на неопатримоніальні практики рентодобування та „захоплення держави”. Зворотною стороною плюралізму української політичної системи є дисфункціональність формальних конституційних механізмів, що періодично призводять систему до стану пата. Конституційні „глухі кути” долаються за допомогою неформальних параконституційних практик міжфракційного торгу і міжелітних угод та обмінів (найбільш показовими випадками є прийняття Конституції 1996 р., 3 тур президентських виборів 2004 р., формування урядової коаліції 2010 р.).

Формальні передумови неопатримоніальної демократії були закладені в конституційній реформі 2004 р., однак вона сама по собі є лише необхідною, але не достатньою умовою запуску процесу розгойдування української політико-режимної гойдалки між демократією та авторитаризмом. „Втрачена ланка” полягає в здатності клієнтарно-патронажних мереж до інституціоналізації у вигляді формальних політичних партій, які залежно від результатів виборів здійснюють розподіл державного апарату та виконавчої вертикалі, а потім перетворюють їх у ресурси добування ренти та феодалної „годівлі”. Якщо президент має партійний контроль над асамблеєю, то система функціонує як авторитарно-бюрократична, якщо ні, – то як конкурентно-демократична.

У цьому сенс конкурентність політичного режиму за президентства В. Ющенка визначалась не тільки й не стільки особливостями прем'єр-президентської конституційної моделі, скільки і здебільшого слабкістю його партійної бази. Тріумф конкурентної неопатримоніальної демократії в період 2005-2009 рр. був визначений декількома обставинами: 1) розколом між президентом В. Ющенком та прем'єром Ю. Тимошенко, неможливістю побудови домінантної партії влади навколо президента; 2) розколом прем'єрської вертикалі Ю. Тимошенко та регіональних політичних машин, тобто неможливості їхньої інтеграції в партію прем'єра. Додатковою гарантією дотримання демократичних правил гри в постреволюційний період 2005-2009 рр. став розподіл силового/фіскального ресурсу між президентом і прем'єром, тобто баланс неопатри-

моніальних можливостей, який забезпечив блокування їх спроб реалізації стратегії „переможець одержує все”. Поява на президентських виборах 2010 р. політичних гравців, що спираються на потужні партійні холдинги (Янукович/ Партія Регіонів і Тимошенко/БЮТ) визначило зміну формату роботи прем'єр-президентської моделі та „перемикання” її за перемоги кожного з них у фазу авторитарно-бюрократичного розвитку й поступового згортання конкуренції.

Більш того, власне конституційна реформа 2004 р. може в довгостроковій перспективі розглядатися в межах більш широкого маятникоподібного хитання від суперпрезидентської республіки до прем'єр-президентської, що неминуче передбачає зворотний рух у бік контрреформи, тобто реставрації суперпрезидентського правління (у випадку авторитарно-бюрократичної консолідації режиму та припинення коливань у рамках прем'єр-президенціалізму). Досвід українського політичного розвитку демонструє, що конституційні правила в неопатримоніальному середовищі, як правило, зберігаються лише в межах одного електорального циклу. Проблема переобрання виникає в межах будь-якої неопатримоніальної системи й вирішується за допомогою зміни конституційних правил гри, здатних забезпечити, на думку інкубантів, спадкоємність влади та збереження їхніх привілеїв. Основна проблема неопатримоніалізму полягає в здатності правителів пролонгувати своє панування в декількох електоральних циклах. Тому ключовою стає здатність політичних акторів перейти від створення *ad hoc* коаліцій персонально-патронажного типу до стійких інституціоналізованих структур, здатних пережити кілька електоральних циклів і „нечутливих” до зміни лідера. Стратегія українських політичних акторів, починаючи з політичної реформи 2004 р., полягала в нейтралізації негативних ефектів „персонального” правління (*personal rulership*) та інституціоналізації формальної політичної конкуренції за допомогою партійних холдингів (як субститутів політичних партій) – ПР, БЮТ, НУНС – що гарантували за будь-яких умов відтворення політико-економічного капіталу, а не його постійний перерозподіл або навіть експропріацію. Саме слабкість власних партійних інститутів завжди була „ахіллесовою п'ятою” українських президентів, що були вимушені компенсувати це використанням стратегії кооптації зі „співправителем”, тобто залучати прем'єра з

альтернативних політичних холдингів (Лазаренко і Ющенко при Кучмі, Тимошенко і Янукович при Ющенко).

Зміна статус-кво після президентських виборів 2010 р. і формування єдиної вертикалі влади навколо В. Януковича слугуватиме добрим тестом запропонованої моделі пояснення українських політико-режимних трансформацій. Потужний партійний ресурс Партії Регіонів і контроль над асамблеєю дозволив призначити технічного прем'єра Азарова та відмовитись від призначення на цю позицію представників альтернативних політичних мереж (наприклад, Єханурова, Тігіпка або Яценюка). Успішне формування „півторапартійної” коаліції та висунення прем'єра від Партії Регіонів дозволило Януковичу скоротити кількість партійних учасників коаліції й розділити бенефіти політичного поля на свою користь. Чи буде В. Янукович продовжувати інвестувати ресурси в розширення урядової коаліції з перспективою формування домінуючої партії влади (стратегія **домінуючої партійної президентства**), або ж він спробує обіпертися на бюрократичний ресурс виконавчої вертикалі влади, і насамперед, на його силові елементи (стратегія **патронажно-бюрократичного президентства**)? Чи віддасть він перевагу одній із зазначених стратегій, чи буде комбінувати обидві? Від цього залежить й вибір сценарію подальшої політико-режимної еволюції неопатримоніальної демократії в Україні:

1) **„виборний цезаризм”** і режим особистої влади на основі монополізації силових/фіскальної вертикалі держави і зигзагоподібне лавірування між інтересами основних фінансово-промислових груп, згорання інститутів міжпартійної конкуренції як неефективних і розвиток виконавчої бюрократичної вертикалі на основі принципів особистої відданості та використання пресингу силових структур;

2) **консоціальна олігархія** на основі power-sharing і закріплення зон контролю над соціальними та регіональними сегментами, що патронуються, в правилах політичної гри (що в остаточному підсумку означатиме перехід до обрання президента в асамблеї);

3) **президентська система на основі домінуючої партії**, що домагається завоювання більшості в більшості соціальних сегментів, а не однієї якої-небудь найбільшої групи. Це припускає інкорпорування до складу правлячої коаліції рентоорієнтованих

підприємців із залишків БЮТ, НУНС, Блоку Литвина й, можливо, перехід до змішаної виборчої системи із внутрішньою конкуренцією кандидатів від правлячої партії в мажоритарних округах.

Значною мірою вибір подальших стратегій, як і вибір подальших сценаріїв політико-режимного оформлення режиму неопатримоніальної демократії визначатиметься результатами найближчих електоральних кампаній, які продемонструють актуальний баланс сил між Партією Регіонів та її антагоністів. Першим важливим випробуванням для пропрезидентської коаліції були вибори в органи місцевого самоврядування у жовтні 2010 р., у ході яких визначилися можливості Партії Регіонів із встановлення контролю над регіональними політичними машинами центру й заходу України. Однак ключове й переломне значення будуть мати чергові парламентські вибори восени 2012 року. Якщо Партія Регіонів отримає відносну (або навіть абсолютну) більшість голосів, то найбільш імовірним стає третій сценарій (побудова домінуючої партії), якщо виникне приблизно рівний паритет із суперниками та ситуація пата – другий сценарій консоціальної олігархії, якщо ж Партія Регіонів явно програє вибори, але збереже пост президента до 2015 р., те неминучим стає перший сценарій „виборного цезаризму”.

Отже, хоча українська гойдалка за президентства В. Януковича почала рух у бік формування монопольної вертикалі влади на основі президентського контролю над асамблеєю та урядовою коаліцією, у довгостроковій перспективі ситуація паритету між основними політичними гравцями в умовах інституціоналізації автономних ділянок клієнтарно-патронажних мереж у межах нових партійних холдингів усе ще залишає простір для демократичних правил гри й блокування потенційних спроб реалізації політики winner takes all з боку будь-якого учасника. Чи стануть відкриті механізми конкурентної демократії наступним вибором українських еліт, чи вони повернуться до добре знайомої практики монопольного контролю над політичним простором та його економічними дивідендами? Чи домовляться вони про перехід до відкритої конкуренції на основі загальних правил гри (саме таким був шлях виникнення західних демократій) на основі рівного розподілу ризиків, або вони zvolюють і далі грати в рулетку, де „переможець одержує все”? Такі основні

дилеми політичного режиму України в найближчому майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Motyl A. The New Political Regime in Ukraine. Toward Sultanism Yanukovich-style? / Motyl A.J. // Cicero Foundation Great Debate Paper. – 2010. – No. 10/06.
2. Hale H. Regime Cycles: Democracy, Autocracy, and Revolution in Post-Soviet Eurasia / H.Hale // World Politics. – 2005. – Vol. 58. – No. 1. – P. 133-165.
3. Shugart M., Carey J. Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics / M.S. Shugart, J. M. Carey. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 332 p.
4. Hale H. Democracy or Autocracy on the March? The Colored Revolutions as Normal Dynamics of Patronal Presidentialism / H.Hale // Communist & Post-Communist Studies. – 2006. – Vol. 39. – No. 3. – P. 305–329.
5. Вебер М. Традиционное господство / М. Вебер // Ойкумена. – 2004. – Вып. 2. – С. 161-175.
6. Lijphart A. Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries / A.Lijphart. – New Haven: Yale University Press, 1999. – 368 p.

УДК 323.27

Шаповаленко М.В.
Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ ЗМІНИ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В УМОВАХ ПОСТКОМУНІСТИЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Розглядаються проблеми зміни політичних режимів у процесі посткомуністичної трансформації. Динаміка змін політичних режимів, якщо вони не перетворюються на закриті авторитарні режими з демократичними інститутами, завжди коливається між певними показниками демократизації та дедемократизації. Практика функціонування посткомуністичних країн свідчить про значний вплив на цю динаміку процесів державотворення та здатності державних інститутів виконувати свої функції.

Ключові слова: демократизація, демократичний транзит, дедемократизація, легітимація

Шаповаленко М.В

ПРОБЛЕМЫ ИЗМЕНЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКИХ РЕЖИМОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТКОММУНИСТИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Рассматриваются проблемы изменения политических режимов в процессе посткоммунистической трансформации. Динамика изменений политических режимов, если они не превращаются в закрытые авторитарные режимы, всегда колеблется в рамках определенных показателей демократизации/дедемократизации. Практика функционирования посткоммунистических стран свидетельствует о значительном влиянии на данную динамику процессов государственного строительства и способности государственных институтов выполнять свои функции.

Ключевые слова: демократизация, демократический транзит, дедемократизация, легитимация